

стихійного лиха і природних катаклізмів тримають людину у постійному страху і тривозі. Тривога перед невідомим і невизначеним майбутнім глибоко укорінена у людське мислення. Люди з жахом можуть ставитися до минулого, їх часто не задовольняє сучасне. Але реальний страх особистість може відчувати передусім тоді, коли вона думає про те, що її чекає у майбутньому. Здавалося б, на межі XXI століття індивід вже не повинен боятися майбутнього, адже завдячуючи інформаційним технологіям ми навчилися прогнозувати своє життя на десятки років вперед. Однак, не дивлячись на це, людина не відчуває себе більш захищеною. А коли страх стає постійною характеристикою свідомості, то це дає підстави говорити про формування катастрофічної свідомості. Політичні, економічні, соціокультурні, техногенні процеси сучасного життя, безробіття, бідність, хвороби породжують почуття невдоволення, покинутості, відчуження і невпевненості, продукують переживання страху і цим самим актуалізують його дослідження. Актуальними зараз стають також питання про нову систему моральних цінностей. Вектор страхів постійно зміщується: від страху, спрямованого на зовнішній світ (страх перед природними катаклізмами, тероризмом тощо) на страх внутрішній (страх перед владою, перед загальною незахищеністю: економічною, правовою, соціальною, навіть, перед самим собою (неповага з боку сім'ї, відсутність самоповаги)).

Для виходу із сучасної кризи не потрібно шукати абсолютно нової моралі, доцільно було б відродити такі цінності як розсудливість, справедливість, стійкість і поміркованість. Звернення до екзистенціалу страху в умовах екзистенційно-антропологічної кризи пов'язано з формуванням такого образу світу, який породжується відчуженням від природних установлених цінностей і норм. Страх не можна оцінити однозначно, тому що його обсяг і зміст надзвичайно різнопланові. Необхідно продовжувати приділяти означеній проблемі належну увагу: аналізувати складові страху, бачити в ньому не тільки негативні сторони, але й важливі позитивні аспекти. Потрібно усвідомлювати, що завдячуючи саме екзистенціальному страху людина одержує можливість відчувати достовірність, істинність, «смак» буття. Без цього феномена наше буття не може бути повним.

Томкіна О. О.

*Національна академія правових наук України,
провідний науковий співробітник, кандидат юридичних наук*

ІДЕОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Всеохоплююча суспільна криза, яку тривалий час переживає Україна, викликана низкою дестабілізуючих чинників, серед яких особливий руйнівний вплив справляє корупція, значною мірою – корупція в органах державної влади. Міжнародний рейтинг України за рівнем корумпованос-

ті її державного сектору дуже низький. Результати Індексу сприйняття корупції за 2012 рік свідчать, що Україна посідає 144 місце зі 176 країн, охоплених дослідженням, набравши при цьому 26 балів зі 100 можливих.

Сучасна ситуація з корупцією в Україні вимагає від держави правильного визначення ідеологічних засад її антикорупційної політики. Ідеологія, як певна система ідей, поглядів, уявлень, переконань, теорій та ін., що віддзеркалюють ставлення людей до певних суспільних проблем та соціальної дійсності, будучи важливою ознакою будь-якого виду державної політики, антикорупційна – тут не виняток, відображає стратегічно визначені мету, завдання, пріоритетні напрями, заходи та засоби такої політики. Тим самим ідеологічне забезпечення останньої надає державній політиці здатності «задовольняти різноманітні інтереси диференційованого суспільства, їх узгодження з метою встановлення і збереження політичного та громадського порядку, досягнення згоди і політичної інтегрованості суспільства» (Цит. за: Скрипнюк О. В. Сучасна державна політика України: основні концептуальні підходи до визначення змісту поняття. 2004). Наведене стосується й ідеології антикорупційної політики. Вона (ідеологія) конкретизуються в меті, завданнях, основних пріоритетах, напрямках, заходах і засобах протидії корупції в Україні.

Ідеологія сучасної антикорупційної політики України визначена в нині діючій Національній антикорупційній стратегії на 2011–2015 р. р. Її **метою** передбачено зменшення рівня корупції в Україні шляхом усунення передумов її виникнення через упровадження превентивних заходів, зміцнення законності, а також формування у суспільстві нетерпимого, негативного ставлення до корупції як суспільно небезпечного явища за допомогою спільних зусиль державних та громадських структур, за участю міжнародних організацій, а **завданнями** – окреслення кола причин і умов, що породжують корупцію, визначення шляхів мінімізації факторів, що детермінують її виникнення та негативні наслідки; визначення основних напрямів державної політики у сфері запобігання та протидії корупції; підвищення ступеня довіри до органів державної влади та органів місцевого самоврядування; упровадження системи моніторингу ефективності антикорупційного законодавства та забезпечення його виконання.

Виходячи з наведених та інших положень Стратегії, ідеологію сучасної антикорупційної політики України можна умовно позначити словом «превентивна», адже система передбачених у Стратегії ідей, поглядів, уявлень та ін. на проблему корупції в Україні, спрямована передусім на використання в механізмі протидії цьому явищу заходів профілактичного характеру. Такими визнаються заходи, які спрямовані на запобігання соціальним передумовам, загальним причинам та умовам корупції, на усунення причин та умов, що сприяють вчиненню корупційних діянь (Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії). 2004, с. 230). Тож з'ясування основних таких

причин та умов безпосередньо зумовлює вибір відповідних превентивних заходів щодо усунення останніх.

Серед причин виникнення і поширення корупції в Україні Стратегією на першому місці визначено **недостатній рівень доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування**. Застосована при цьому категорія «доброчесність», яка належить до фундаментальних етичних категорій, вказує на пріоритетне місце моральних чинників у механізмі детермінації корупційних проявів з боку названих осіб, та надання моральному аспекту протидії корупції в Україні все більшого державного значення. В цій частині Стратегії вона, на нашу думку, заслуговує однозначно позитивної оцінки.

Так, досліджуючи проблему корупції в органах судової влади, ми не раз вказували на обумовлення цієї проблеми в першу чергу **моральними чинниками**, зокрема відсутністю чи недостатністю особистих моральних якостей та професійних здібностей у суддів та кандидатів на посаду судді. Вважаємо, що це більшою чи меншою мірою стосується усіх представників органів державної влади України. Такої ж позиції притримується і суспільство, яке прагне бачити представників суддівського корпусу високоморальними і компетентними, здатними професійно підходити до виконання своїх державних функцій, наразі – функцій з відправлення правосуддя. Водночас нами відзначалася й недосконалість чинного та пропонованого законодавства України в частині регулювання питань, пов'язаних з виявленням зазначених моральних якостей та професійних здібностей професійних суддів та кандидатів у них.

Таку недосконалість доводиться констатувати й тепер, насамперед на рівні зазначеної антикорупційної Стратегії. З метою подолання наведеної вище причини виникнення і поширення корупції серед осіб, уповноважених на виконання функцій держави, до яких згідно Закону України «Про правила етичної поведінки» належить також судді, пропонуються різні та в межах окремих напрямів реалізації цієї Стратегії заходи і засоби. Проте безпосереднє відношення до підвищення рівня доброчесності вказаних осіб має лише один – це **забезпечення доброчесності на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування**. Вказаний стратегічний напрям та передбачені для його реалізації заходи і засоби: вдосконалення процедури конкурсного добору кандидатів на державну посаду, визначення на законодавчому рівні засад їх етичної поведінки та ін., стосуються лише державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, а відтак не поширюються на інших передбачених вказаним Законом осіб, уповноважених на виконання функцій держави, у тому числі суддів.

Стосовно запобігання корупції серед останніх Стратегією визначений окремий напрям – підвищення їх кваліфікації, який передбачає заходи щодо розроблення і впровадження системи навчання на постійній основі

професійних суддів та кандидатів на посаду професійного судді. Але проблема підвищення рівня доброчесності суддів та запобігання їх корупції, обумовлюється, як зазначалося, не лише та, очевидно, не в перше чергу обсягом та якістю знань у сфері права і судового процесу. Рівною мірою, а можливо ще більше, ця проблема пов'язана із **реальним забезпеченням особистих моральних якостей та професійних здібностей** у осіб, що здійснюють судочинство або прагнуть до цього. Про те, що визначення якостей кандидатів на посаду судді не повинно зводитися лише до перевірки їх знань у галузі права свідчать і міжнародні документи із зазначеної проблеми, в яких поряд з вимогою до правових знань кандидата у судді, визначальне місце відводиться його певним етичним, психологічним та навіть психофізіологічним якостям та здібностям, дається примірний перелік останніх. Нічого подібного щодо їх виявлення до призначення особи суддею досі не передбачалося і не передбачається в актах законодавства України.

З огляду на наведене вважаємо, що ідеологія антикорупційної політики України, визначена її Національною антикорупційною стратегією на 2011–2015 р. р., загалом правильно відображає обумовлення корупції в державному секторі України недостатнім рівнем доброчесності осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Проте ідеологічні пріоритети антикорупційної політики, наразі стосовно суддів, не відповідають вказаній причині, а тому потребують, на нашу думку, відповідного корегування. Таке може бути здійснене, наприклад, шляхом визначення окремим пріоритетним напрямом забезпечення доброчесності не лише державних службовців, а і всіх категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави, включаючи суддів.

Токарев Р. М.

Криворожский факультет Национального университета «Одесская юридическая академия», доцент кафедры гуманитарных и социально-экономических дисциплин, кандидат философских наук, доцент

ДИАЛЕКТИКО-СИНЕРГЕТИЧЕСКИЕ ЗАКОНОМЕРНОСТИ РАЗВИТИЯ МИРА

В каждую историческую эпоху философия обобщает накопленные знания, уточняет известные модели и закономерности развития материального мира. Начиная с XIX в. широкое признание в науке получила марксистская трактовка материалистической диалектики, её законов и категорий, детерминирующих бытие универсума. Вместе с тем, в ходе современных исследований объективных онтологических процессов, оказалось очевидным, что базисные диалектические принципы развития мира нуждаются в корректировке, дополнениях и уточнениях. Однако, они по-прежнему сохраняют методологическую основу и оказывают эв-